च्याउ फर्मको लागत - लाभ विश्लेषण र यसले शैक्षिक क्षेत्रमा पारेको प्रभाव

(कीर्तिपुर नगरपालिका, काठमाडौँ)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र केन्द्रीय विभाग, अर्थशास्त्र शिक्षा विभाग,

स्नातकोत्तर तह (एम एड) चौथो सेमेस्टरको आंशिक

आवश्यकता परिपूर्तिका लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

गीता तिम्सीना

स्नातकोत्तर चौथो सेमेस्टर

क्याम्पस दर्ता नं. : २३

परीक्षा क्रमाङ्क : २८००३४

त्रि.वि.दर्ता न. : ९-२-२१-७६२-२००८

भर्ना वर्ष : २०७०

शिक्षाशास्त्र केन्द्रीय विभाग

अर्थशास्त्र शिक्षा विभाग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

कीर्तिपुर, काठमाडौं

२०७३

सिफारिस पत्र (RECOMMENDATION LETTER)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र केन्द्रीय विभाग अर्न्तगत अर्थशास्त्र शिक्षा विषयमा स्नातकोत्तर तह चौँथो सेमेस्टरको आंशिक आवश्यकता परिपूर्तिका लागि **"च्याउ फर्मको लागत लाभ विश्लेषण र यसले शैक्षिक क्षेत्रमा पारेको प्रभाव (कीर्तिपुर नगरपालिका, काठमाडौँ)"** शीर्षकको शोधपत्र मेरो निर्देशन, सुझाव एवम् सल्लाहमा शोधार्थी छात्रा गीता तिम्सीनाले तयार पार्नुभएको हो । उक्त शोधपत्र स्वीकृतको लागि सिफारिस गर्दछु ।

....

प्रा.डा. ध्रुवराज शिवाकोटी

शोध निर्देशक

अर्थशास्त्र शिक्षा केन्द्रीय विभाग

त्रि.वि. कीर्तिपुर, काठमाडौँ

मिति : ....

स्वीकृति पत्र (APPROVAL LETTER)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र केन्द्रीय विभाग अर्न्तगत अर्थशास्त्र शिक्षा विषय स्नातकोत्तर तह चौँथो सेमेस्टरको आंशिक आवश्यकता परिपूर्तिका लागि **"च्याउ फर्मको लागत लाभ विश्लेषण र यसले शैक्षिक क्षेत्रमा पारेको प्रभाव (कीर्तिपुर नगरपालिका, काठमाडौँ)"** शीर्षकको शोधपत्र अर्थशास्त्र शिक्षा स्नातकोत्तर उपाधिका लागि स्वीकृत गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति

१) विभागीय प्रमुख ....

उप-प्रा. मीनराज पौडेल

२) बाह्य सुपरिवेक्षक ....

प्रा.डा. जीवनाथ धिताल

३) शोध निर्देशक/डि.आर.सी. सदस्य ....

प्रा.डा. ध्रुवराज शिवाकोटी

मितिः ....

कृतज्ञताज्ञापन (ACKNOWLEDGEMENT)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र केन्द्रीय विभाग, अर्थशास्त्र शिक्षा विभाग, स्नातकोत्तर तह चौँथो सेमेस्टरको आंशिक आवश्यकता परिपुर्ति गर्नका लागि **"च्याउ फर्मको लागत लाभ विश्लेषण र यसले शैक्षिक क्षेत्रमा पारेको प्रभाव (कीर्तिपुर नगरपालिका, काठमाडौँ)"** शीर्षकको शोधपत्र प्रस्तुत गरेकी छु । सर्वप्रथम शोधपत्र प्रस्तावना स्वीकृत गरी शोधपत्र लेख्ने सु -अवसर प्रदान गर्नुहुने अर्थशास्त्र शिक्षा विभागका विभागीय प्रमुख आदरणीय गुरु उप-प्राध्यापक मीनराज पौडेल ज्यू प्रति सदैव आभारी छु । यस शोध पत्रले सम्बन्धित विषयमा जानकारी लिन इच्छुक व्यक्ति, अनुसन्धानकर्ता तथा नीतिनिर्माताहरुलाई सहयोग पुग्नेछ भन्ने अपेक्षा लिएकी छु ।

शोधपत्र लेखनलाई उपलब्धिमूलक बनाउन प्रस्तावनापत्रदेखि शोध पत्रको अन्त्यसम्म निरन्तर रुपमा सरल ढङ्गबाट अमूल्य सल्लाह, सुझाव, हौसला र कुशल निर्देशन दिई सद्भावपूर्ण सहयोग गर्नुहुने अर्थशास्त्र शिक्षा विभागका आदरणीय गुरु तथा शोध निर्देशक प्रा.डा. ध्रुवराज शिवाकोटी, अर्थशास्त्र शिक्षा विभागका श्रद्धेय गुरुहरु प्रा.डा. महेशराज दाहाल, उप - प्रा. मीनराज पौडेल, प्रा.डा. शान्ता सिंह, शि.स. पद्मा कोइराला र आ.शि. जगदिशमूर्ति कोइराला लगायत अर्थशास्त्र शिक्षा विभागका सम्पूर्ण गुरुहरुप्रति पनि हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

अनुसन्धानका क्रममा मलाई आवश्यक सूचना तथा तथ्याङ्कहरु खुलस्त रुपमा प्रस्तुत गरी सहयोग गर्नुहुने सामाजिक विकास कृषक समूहद्धारा सञ्चालित च्याउ फर्मका व्यवसायी बसन्त बिष्ट तथा स-परिवार र फर्मका कामदार सदस्यहरु प्रति विशेष आभार प्रकट गर्न चाहान्छु । साथै मेरो जीवनका हरेक क्षणहरुमा सल्लाह, सुझाव, प्रेरणा र प्रोत्साहन दिई विश्वविद्यालयसम्मको अध्ययन पूरा गर्न आर्शिवाद प्रदान गर्नुहुने मेरा बुबाआमालगायत सम्पूर्ण आफन्तजनप्रति आभार प्रकट गर्दछु । अन्त्यमा शोधपत्र लेखनको क्रममा मलाई सहयोग गर्नुहुने मेरा आत्मीय मित्रहरुका साथै टाईपिङ्गमा सहयोग गर्नुहुने प्रकृति फोटोकपी सेन्टरप्रति विशेष धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु ।

शोधकर्ता

गीता तिम्सीना

सारसंक्षेप (ABSTRACT)

च्याउ फर्मको लागत लाभ विश्लेषण गरी शैक्षिक लगानीमा हुने अंश पत्ता लगाउन तयार गरिएको यस शोधपत्रको नमूना छनोटमा परेको काठमाडौँ जिल्ला कीर्तिपुर नगरपालिका वडा नं. ७ स्थित सामाजिक विकास कृषक समूहद्धारा संचालित च्याउ फर्मको लागत, लाभ, लागत -लाभ विश्लेषण र च्याउ खेतीबाट प्राप्त आयबाट शैक्षिक लगानीमा हुने अंश अनुमान गर्नु यस अध्ययनको मुख्य उद्देश्य थियो ।

शोधपत्रको उद्देश्य पूरा गर्न परिमाणात्मक र गुणात्मक दुवै ढाँचाको प्रयोग गरी प्रमुख रुपमा प्राथमिक र अपूरा तथ्याङ्क द्धितीय स्रोतको माध्यमबाट संकलन गरी प्राप्त तथ्याङ्कलाई आवश्यकताअनुसार तालिका, स्तम्भचित्र, र वृत्तचित्रको माध्यमबाट विश्लेषण गरिएको छ । प्राथमिक स्रोतबाट तथ्याङ्क संकलन गर्न ३ वटा छुट्टाछुट्टै प्रश्नावली निर्माण गरी च्याउ फर्मका व्यवसायी, व्यवसायीका परिवार र कामदारलाई प्रत्यक्ष सोधेर संकलन गरिएको थियो भने अवलोकन सूची र छलफल निर्देशिकाको माध्यमबाट प्रत्यक्ष अवलोकन गर्ने कार्य पनि प्राथमिक तथ्याङ्क संकलनका क्रममा गरिएको थियो जसका लागि उद्देश्यमूलक र सुविधाजनक नमूना छनौटका आधारमा कीर्तिपुर न.पा. ७ मा रहेका १० वटा च्याउ फर्ममध्येबाट १० प्रतिशत हुने गरी सबैभन्दा ठूलो र पुरानो सामाजिक विकास कृषक समूहद्धारा सञ्चालित एउटा च्याउ फर्मलाई छनौट गरिएको थियो । अध्ययन कार्यलाई सहज बनाउन द्धितीय तथ्याङ्कको स्रोतको रुपमा सम्बन्धित जिल्ला विकास समितिको कार्यालय, अर्थमन्त्रालय, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, नगरपालिकाको कार्यालय, विभिन्न विद्धानहरुका लेख रचना, पत्रपत्रिका र अन्य प्रकाशित र अप्रकाशित तथ्याङ्कहरुलाई आधार मानिएको थियो ।

यो च्याउ फर्म वि.सं २०७० सालमा रु. १२,००,००० वार्षिक १४ प्रतिशत व्याजदरमा ऋण लिई शुरुवात गरिएको थियो । यस फर्मका व्यवसायीका परिवारमा ८ जना सदस्य, ४ जना स्थायी कामदार र प्रत्येक कामदारको परिवारमा ४/४ जना सदस्य रहेको पाइयो । फर्मका लागि आवश्यक बीउ, पराल, दाउरा, पानी लगायतका सम्पूर्ण कच्चापदार्थको नियमित आपूर्तिका लागि फर्म संचालनको शुरुवातमा नै सरोकारवाला निकायहरुसँग सम्झौता गरी सोहीअनुसार व्यवस्थित गर्दै आएको पाइयो ।

यस सामाजिक विकास कृषक समूहद्धारा सञ्चालित च्याउ फर्मको एक वर्ष (२०७२ साल) को लागत, आय र नाफाको आधारमा लागत पूँजीको सीमान्त क्षमता पत्ता लगाई सोही

अनुसार लागत लाभ विश्लेषण गरिएको छ । यस फर्मको २०७२ सालको कुल स्थिर लागत रु.१६,१८,००० र कुल परिवर्तनशील लागत रु.२७,५१,००० गरी कुल लागत रु.४३,६९,००० रहेको पाइयो । यस फर्मले प्रति के.जी रु.८०.९० लागत लगाई च्याउको उत्पादन गरेको पाइयो । त्यसै गरी फर्मको आम्दानीको एक मात्र स्रोत च्याउको विक्री भएकाले र प्रति के.जी. च्याउ रु.११२ मा विक्री गरी एक वर्षमा ५४००० के.जी. च्याउको विक्रीबाट कुल आयको रुपमा रु.६०,४८,००० र कुल आयबाट कुल लागत कटाएर प्राप्त भएको रु.१६,७९,००० नै नाफाको रुपमा रहेको पाइयो ।

यस सामाजिक विकास कृषक समूहद्धारा सञ्चालित च्याउ फर्ममा लगानी गरिएको पूँजीको सीमान्त क्षमता वि.सं.२०७२ सालमा ३८.४२९ प्रतिशत रहेको पाईयो जुन व्यवसायीले तिर्ने वार्षिक १४ प्रतिशत ब्याजदरभन्दा २४.४२९ प्रतिशतले बढी रहेको पाईयो ।

च्याउ फर्मबाट प्राप्त आयबाट शैक्षिक लगानीमा हुने अंश अनुमान गर्नका लागि क्षेत्रगत लगानीलाई विश्लेषण गर्दा व्यवसायीले वि.सं २०७२ सालमा प्राप्त गरेको आय कुल रु.६०,४८,००० मध्ये रु.४३,६९,००० सोही व्यवसायको स्थिर र परिवर्तनशील लागतमा खर्च गरिएको पाइयो अर्थात कुल आयको ७२.२४ प्रतिशत त्यही व्यवसायको लागि खर्च गरिएको पाइयो भने स्वास्थ्य, उपभोग, ऋण तिर्न, सोही व्यवसायमा थप लगानी तथा अन्य विविध क्षेत्रमा कुल आयको क्रमश: ०.८३ प्रतिशत, ६.२० प्रतिशत, ३.३० प्रतिशत, ६.६१ प्रतिशत र ०.९१ प्रतिशत लगानी गरिएको पाइयो । व्यवसायीले आफ्नो कुल आयको ६.६१ प्रतिशत बालबालिकाको शिक्षाका लागि खर्च गरेको पाइयो ।

त्यसै गरी च्याउ फर्ममा कार्यरत कामदारको क्षेत्रगत लगानीलाई विश्लेषण गर्दा वि.सं २०७२ सालमा चार जना स्थायी कामदारले प्राप्त गरेको रु.७,२०,००० को औसत लगानीलाई आधार लिई सोही अनुसार सबैभन्दा बढी अर्थात कुल आयको ३८.८८ प्रतिशत उपभोगमा खर्च गरेको पाईयो भने कुल आयको ३४.७२ प्रतिशत शिक्षा क्षेत्रमा खर्च गरेको पाइयो । च्याउ फर्मबाट प्राप्त आयको शैक्षिक लगानीमा हुने अंश अनुमान गर्दा फर्मका व्यवसायीले आफ्नो आयको ६.६१ प्रतिशत अर्थात् कुल आय रु.६०,४८,००० मध्ये रु.४,००,००० शिक्षाका लागि छुट्टाएको तथा कामदारले आफ्नो आयको ३४.७२ प्रतिशत अर्थात कुल आय रु.७,२०,००० को औसत रुपमा रु.२,५०,००० शिक्षाका लागि छुट्टाएको पाइयो । च्याउ फर्ममा तालिमको अभाव, रोगको समस्या, आवश्यक ऋणको समस्या, बजारको समस्या र अन्य समस्याहरु रहेको यस अध्ययनका क्रममा पाइयो । समग्रमा यस

अध्ययनबाट च्याउ फर्ममा लगानी गर्दा पूँजीको सीमान्त क्षमता उच्च भई व्यवसायी तथा कामदार दुवैको जीवनस्तरमा सुधार आउनुका साथै फर्मको सञ्चालनबाट पारिवारिक शिक्षामा पनि सकारात्मक प्रभाव परेको देखिन्छ ।

अन्तमा यस अध्ययनको निष्कर्षको आधारमा च्याउ फर्ममा लाग्ने लागतबाट उचित प्रतिफल प्राप्त हुने भएकाले यस्ता फर्ममा लगानी विस्तार गर्नका साथै च्याउ फर्ममा देखा परेका सामान्य समस्याहरुको समाधानका लागि समयमै पहल गर्न सके व्यवसाय थप प्रभावकारी हुने देखिन्छ ।

विषय सूची (CONTENTS)

पृष्ठ

सिफारिस पत्र (RECOMMENDATION LETTER) i

स्वीकृति पत्र (APPROVAL LETTER) ii

कृतज्ञता ज्ञापन (ACKNOWLEDGEMENTS) iii

सारसंक्षेप (ABSTRACT) iv

विषय सूची (CONTENTS) vii

तालिका सूची (LIST OF TABLE) xi

संक्षिप्त शब्दावली (ABBREVIATION) xii

अध्याय एक (CHAPTER ONE)

१. परिचय (INTRODUCTION) १

१.१ अध्ययनको पृष्ठभूमी (Background of the Study) १

१.२ समस्याको कथन (Statement of the Problem) ७

१.३ अध्ययनको महत्व (Importance of the Study) ८

१.४ अध्ययनको उद्देश्य (Objectives of the study) १०

१.५ अनुसन्धान प्रश्न (Research Questions) १०

१.६ अध्ययनको परिसीमाहरु (Delimitation of the study) ११

१.७ मुख्य शब्दावलीको कार्यकारी परिभाषा (Operational Definition of Key Terms) १२

१.८ अध्ययनको संगठन (Organization of the Study) १३

अध्याय दुई (CHAPTER TWO)

२. सम्बन्धित साहित्यको पुनरावलोकन र सैद्धान्तिक ढाँचा (REVIEW OF RELATED LITERATURE AND THEORITICAL FRAMEWORK) १४

२.१ सैद्धान्तिक साहित्यको पुनरावलोकन (Review of the Theoritical Literature) १४

२.२ अनुसन्धानात्मक साहित्यको पुनरावलोकन (Review of the Research Literature) २३

२.३ साहित्यको पुनरावलोकन अध्ययनको उपादेयता (Implication of the Review for the Research) २७
२.४ अनुसन्धान अन्तर (Research Gap) २९
२.५ अवधारणात्मक संरचना (Conceptual Framework) ३०
२.६ कार्यात्मक संरचना (Functional Framework) ३१

अध्याय तीन (CHAPTER THREE)

३. विधी र प्रक्रिया (METHODS AND PROCEDURES) ३२
३.१ अनुसन्धान ढाँचा (Research Design) ३२
३.२ तथ्यांकको स्रोत (Source of Data) ३२
३.२.१ प्राथमिक स्रोत (Primary Source) ३२
३.२.२ द्वितीय स्रोत (Secondary Source) ३२
३.३ जनसंख्या, नमुना आकार र नमूना छनौट रणनीति (Population, Sample Size and Sampling Strategy) ३३
३.३.१ जनसंख्या (Population) ३३
३.३.२ नमूना आकार (Sample Size) ३३
३.३.३ नमूना छनौट रणनीति (Sampling Strategy) ३३
३.४ अध्ययन क्षेत्रको परिचय (Introduction to the Study Area) ३४
३.५ तथ्यांक संकलनका साधनहरु (Tools of Data Collection) ३४
३.५.१ प्रश्नावली (Questionnaire) ३४
३.५.२ अवलोकन सुची (Observation List) ३५
३.५.३ छलफल निर्देशिका (Discussion Gride) ३५
३.६ तथ्यांक संकलनका प्रविधीहरु (Techniques of Data Collection) ३५
३.६.१ अर्न्तवार्ता (Interview) ३५
३.६.२ प्रत्यक्ष अवलोकन (Direct Observation) ३५
३.६.३ लक्षित समूह छलफल (Focused Group Discussion) ३६
३.७ तथ्यांक विश्लेषण (Data Analysis/ Procedures) ३६
३.८ नीतिगत प्रावधान (Ethical Consideration) ३६

अध्याय चार (CHAPTER FOUR)

४. तथ्यांकको प्रस्तुतीकरण र विश्लेषण (ANALYSIS AND INTERPRETATION OF DATA) ३७

४.१ काठमाडौँ जिल्लाको परिचय (Introduction to Kathmandu District) ३७

४.१.१ ऐतिहासिक विवरण (Historical Description) ३८

४.१.२ भौगोलिक अवस्था (Geographical Situation) ३८

४.१.३ जनसांख्यिक अवस्था (Demographic Situation) ४०

४.१.४ शैक्षिक अवस्था (Educational Situation) ४०

४.१.५ हावापानीको अवस्था (Situation of Climate) ४१

४.१.६ प्रशासनिक अवस्था (Administrative Situation) ४२

४.२ कीर्तिपुर नगरपालिकाको परिचय (Introduction to Kritipur Municipality) ४२

४.२.१ ऐतिहासिक विवरण (Historical Description) ४२

४.२.२ भौगोलिक स्थिति (Geographical Location) ४३

४.२.३ जनसांख्यिक विवरण (Demographic Description) ४४

४.२.४ सामाजिक विशेषताहरु (Social Features) ४६

४.२.५ पूर्वाधारको अवस्था (Situation of Infrastructures) ४८

४.२.६ शैक्षिक अवस्था (Educational Situation) ५०

४.२.७ आर्थिक अवस्था (Economic Status) ५१

४.३ अध्ययन क्षेत्रको जनसांख्यिक अवस्था (Demographic Situation of Study Area) ५३

४.३.१ अध्ययन क्षेत्रको उमेरगत जनसंख्या विवरण (Demographic Description of Study Area on the basis of Age) ५३

४.३.२ अध्ययन क्षेत्रको लैङ्गिक जनसंख्या विवरण(Demographic Description of Study Area on the basis of Gender) ५४

४.४ च्याउ फर्मको वर्तमान अवस्था (Current Situation of Mushroom Firm) ५५

४.५ मान्यताहरु (Assumptions) ५६

४.६ च्याउ फर्मको लागत (Cost of the Mushroom Firm) ५७

४.६.१ फर्मको स्थिर लागत (Fixed Cost of the Firm) ५७

४.६.२ फर्मको परिवर्तनशील लागत (Variable Cost of the Firm) ५८
४.६.३ फर्मको कुल लागत (Total Cost of the Firm) ६०
४.६.४ च्याउ फर्मको प्रति के.जी. उत्पादन लागत (Per k.g. Production Cost of Mushroom Firm) ६०
४.७ च्याउ फर्मको आय (Revenue of the Mushroom Firm) ६१
४.८ च्याउ फर्मको लाभ (Profit of the Mushroom Firm) ६२
४.९ फर्मको लागत लाभ विश्लेषण (Cost Benefit Analysis of the Firm) ६३
४.९.१ च्याउ फर्मको लागत पूँजीको सीमान्त क्षमता (Marginal Efficiency of Capital of Mushroom Firm) ६४
४.१० च्याउ खेतीबाट प्राप्त आयको शैक्षिक लगानीमा हुने अंश (Part of the Income Received by Mushroom Firm in Educational Investment) ६६
४.१०.१ व्यवसायीले गरेको क्षेत्रगत लगानी (Sectoral Investment of the Mushroom Farmer's) ६६
४.१०.२ कामदारले गरेको क्षेत्रगत लगानी (Sectoral Investment of the Mushroom Firm's Workers) ६८
४.११ च्याउ फर्ममा देखिएका समस्याहरु (Problems of the Mushroom Firm) ७१
४.१२ अध्ययनको सारांश (Summary of the Study) ७३

अध्याय पाँच (CHAPTER FIVE)

५. निष्कर्ष र सुझावहरु (CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS) ७८
५.१ निष्कर्ष (Conclusion) ७८
५.२ सुझावहरु (Recommendations) ८०
५.२.१ नीतिसम्बन्धि सुझाव (Policy Related Recommendations) ८०
५.२.२ प्रयोगात्मक क्षेत्रसँग सम्बन्धित सुझावहरु (Practice Related Recommendations) ८१
५.२.३ आगामी अनुसन्धानसँग सम्बन्धित सुझावहरु (Further Research Related Recommendations) ८२
सन्दर्भ सामग्रीहरु (References)
अनुसूचीहरु (Appendices)

तालिका सूची (LIST OF TABLES)

		पृष्ठ
तालिका १.१	च्याउमा पाईने पौष्टिक तत्वहरु	६
तालिका ४.१	काठमाडौँ जिल्लाको भौगोलिक अवस्था	३९
तालिका ४.२	काठमाडौँ जिल्लाको शैक्षिक स्थिति	४१
तालिका ४.३	कीर्तिपुर न.पा.को जनसंख्या र क्षेत्रफल	४५
तालिका ४.४	कीर्तिपुरका प्रमुख जातजातिहरु	४६
तालिका ४.५	कीर्तिपुरमा बोलिने प्रमुख भाषाहरु	४७
तालिका ४.६	कीर्तिपुर नगरपालिकाको धार्मिक तथा सांस्कृतिक स्वरुप	४८
तालिका ४.७	कीर्तिपुर नगरपालिकाको संचार सेवाको अवस्था	५०
तालिका ४.८	कीर्तिपुर नगरपालिकाको शैक्षिक अवस्था	५१
तालिका ४.९	कीर्तिपुर नगरपालिकाको भू-उपयोगको अवस्था	५२
तालिका ४.१०	कीर्तिपुर नगरपालिकाको वित्तीय संस्थाहरु	५३
तालिका ४.११	अध्ययन क्षेत्रको उमेरगत जनसंख्या विवरण	५४
तालिका ४.१२	अध्ययन क्षेत्रको लैङ्गिक जनसंख्या विवरण	५५
तालिका ४.१३	फर्मको स्थिर लागत विवरण	५८
तालिका ४.१४	फर्मको परिवर्तनशील लागत विवरण	५९
तालिका ४.१५	फर्मको वार्षिक आय विवरण	६२
तालिका ४.१६	फर्मको कुल लाभ	६३
तालिका ४.१७	व्यवसायीको वार्षिक आयको क्षेत्रगत लगानी	६७
तालिका ४.१८	कामदारको वार्षिक आयको क्षेत्रगत लगानी	६९

संक्षिप्त शब्दावली (ABBREVIATION)

न.पा	-	नगरपालिका
जि.वि.स.	-	जिल्ला विकास समिती
प्रा.वि.	-	प्राथमिक विद्यालय
कि.मी.	-	किलोमिटर
वर्ग कि.मी.	-	वर्ग किलोमिटर
के.जी.	-	किलोग्राम
आ.व.	-	आर्थिक वर्ष
वि.सं.	-	विक्रम सम्वत्
गा.वि.स.	-	गाउँ विकास समिति
मा.वि	-	माध्यमिक विद्यालय
उ.मा.वि.	-	उच्च माध्यमिक विद्यालय
रु.	-	रुपैँया
नं	-	नम्बर
मि.	-	मिटर
हे.	-	हेक्टर